

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Загальна характеристика Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

План

1. Історія та мета прийняття Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як міжнародний договір.
3. Історична та змістовна характеристика протоколів до Конвенції.
4. Каталог прав людини, що захищаються Конвенцією.
5. Правомірні підстави обмеження прав відповідно до ЄКПЛ.
6. Контрольний механізм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 9-27
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року, Рада Європи [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : оф. веб-портал. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Посібник зі статті 1 Європейської конвенції з прав людини. Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург, 2018; [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_UKR.pdf
4. Посібник зі статті 15 Європейської конвенції з прав людини. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації Страсбург, 2018; [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_15_UKR.pdf

Тема 2. Європейський Суд з прав людини як механізм захисту прав за Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

План

1. Склад і порядок формування Європейського суду з прав людини.
2. Повноваження та юрисдикція Європейського суду з прав людини: предметна, часова, територіальна, персональна.
3. Критерії визначення прийнятності заяви Європейським судом з прав людини.
4. Основні стадії розгляду справи Європейським судом з прав людини
5. Методи тлумачення Конвенції Європейським судом з прав людини.

Рекомендовані рішення з прав людини:

- Oleksandr Volkov v. Ukraine
- Ухвала у справі «Велікода проти України» (Velikoda v. Ukraine) від 3 червня 2014 р. // Міністерство юстиції України: офіц. веб-портал. URL: <http://oldminjust.gov.ua/19629> (дата звернення: 21.12.2015)

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 23-39
2. Практичний посібник щодо прийнятності заяв. – Рада Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург; 2014. [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: http://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis&c=#n1347458601286_pointer
3. МакБрайд Дж. Принципи, що визначають тлумачення та застосування Європейської конвенції з прав людини / Дж. МакБрайд / [Електронний ресурс] // Центр суддівських студій : міжнародний фонд. – Режим доступу: <http://www.judges.org.ua/seminar21-1.html>
4. Трагнюк О. Принцип субсидіарності за Європейською конвенцією про захист прав і основних свобод людини 1950 р. / О. Трагнюк // Право України. – 2003. – 1. – С. 25-29.
5. Окрема думка. Шлях до справедливості / Пауло Пінто де Альбукерке ; [пер. з англ. та фр. В. А. Капліної ; упоряд., авт. перед. О. В. Капліна]. Харків : Право, 2020. 552 с.
6. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: Навчальний посібник / Авт. кол. М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький, .В.В. Кострицьки; [Відп. ред. канд. іст. Наук, доц.. В.М. Карпунов]. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. – 600 с.
7. Офіційний веб-сайт ЄСПЛ: [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
8. Нотатка для заповнення формуляру заяви. Рада Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург; 2018. [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: Рада Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург; 2014. [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу:
9. Коротко про суд. Рада Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург; 2018. [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: Рада Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург; [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_UKR.pdf
10. Європейський суд з прав людини. Як знаходити і розуміти практику Суду. Рада Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург; [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/CLIP_Finding_understanding_case_law_UKR.pdf
11. Прийнятність заяви. Рада Європи/Європейський суд з прав людини. – Страсбург; [Електронний ресурс] // ECHR. – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/COURtalks_Inad_Talk_UKR.PDF

Тема 3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як джерело права України

План

1. Загальна характеристика Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод як джерела права України.
2. Пілотні рішення Європейського суду з прав людини щодо України.
3. Урядовий уповноважений у справах ЄСПЛ.
4. Загальна характеристика процедури виконання рішень ЄСПЛ: виплата відшкодування, заходи індивідуального та загального характеру.

5. Національна процедура виконання рішень Європейського суду з прав людини щодо України
6. Застосування судами Конвенції та практики Європейського суду з прав людини як джерела права
7. Застосування Конвенції та практики Європейського суду з прав людини органами законодавчої гілки влади

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 46-64
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лют. 2006 р. No 3477-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : оф. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/3477-15>
3. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя : Постанова Вищого спеціалізованого суду від 19.12.2014 No 13 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : оф. веб-портал – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>
4. Рабінович П. М. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) : монографія / П. М. Рабінович, С. Є. Федик ; редкол. П. М. Рабінович [та ін.] . - Львів : Астрон, 2004. – 124 с.
5. Положення про Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини від 31 травня 2006 р. №784 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : оф. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF>
6. Сальвіа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. де Сальвіа. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 1072 с.
7. Дудаш, Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т. І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.
8. Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини як новий напрям дослідження у вітчизняній теоретичній юриспруденції / Г. Христова // Вісник академії правових наук України. – 2012. – № 2. – С. 30–41.
9. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: Навчальний посібник / Авт. кол. М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький, .В.В. Кострицьки; [Відп. ред. канд. іст. Наук, доц.. В.М. Карпунов]. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. – 600 с.

Тема 4. Право на життя (ст. 2, Протокол 6 та 13).

План

1. Загальна характеристика права людини на життя
2. Зобов'язання держав відповідно до ст. 2 Конвенції
3. Співвідношення смертної кари як виду санкції за вчинене правопорушення та права людини на життя
4. Правомірні підстави обмеження права людини на життя (п.2 ст.2 Конвенції)

5. Особливі випадки застосування ст.2 Конвенції: екстрадиція, аборт, евтаназія

Рекомендовані рішення ЄСПЛ до теми 4:

- «L. С. В. проти Сполученого Королівства» (L. С. В. v. U. K.) від 09.06.1998. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58176>
- «Пол та Одрі Едвардс проти Сполученого Королівства» (Paul and Audrey Edwards v. U. K.) від 14.06.2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-60323>
- «Маснева проти України» від 20.03.2012. URL: <http://old.minjust.gov.ua/19613>
- «Кінан проти Сполученого Королівства» (Keenan v. the United Kingdom) від 03.04.2001. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=27229/95>
- «Прилуцький проти України» (Prilutskiy v. Ukraine) від 26.02.2015. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=27229/95>
- «Едвардс проти Сполученого Королівства» (Edwards v. UK) від 16.12.1992. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58138>
- «Гонгадзе проти України» (Gongadze v. Ukraine) від 08.11.2005. URL: <http://if.arbitr.gov.ua/sud5010/900/10/1/>; Рішення у справі «Муравська проти України» (Muravskaya v. Ukraine) від 13.11.2008. URL: <http://if.arbitr.gov.ua/sud5010/900/10/1/>; Рішення у справі «Кайя проти Туреччини» (Kaaya v. Turkey) від 08.07.1999. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58138>
- «Шевченко проти України» (Shevchenko v. Ukraine) від 04.04.2006. URL: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_012
- «Міхно проти України» (Mikhno v. Ukraine) від 01.09.2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№32514/12>
- «Салман проти Туреччини» (Salman v. Turkey) від 27.06.2000. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№21986/93>
- «Матушевський і Матушевська проти України» від 23.06.2011. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=N59461/08>
- «Маккан та інші проти Сполученого Королівства» (McCann and Others v. UK) від 27.09.95. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№1900904>
- «Стюарт проти Сполученого Королівства» (Stewart v. UK) від 16.03.2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№100044/82>
- «Ісаєва проти Росії» (Isaeva v. Russia) від 24.02.2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№57950/00>
- «Андронікоу та Константиноу проти Кіпру» (Andronicou and Constantinou v. Cyprus) від 09.10.1997. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№861996/705897>
- «Келлі проти Сполученого Королівства» (Kelly v. UK) від 04.05.2001. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№17579/90>
- «Фарелл проти Сполученого Королівства» (Farrell v. UK) від 27.09.1995. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№9013/80>
- «Огур проти Туреччини» (Ogur v. Turkey) від 20.05.1999. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№21594/93>
- «Патон проти Сполученого Королівства» (Paton v. UK). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№21594/93>

- «Н. проти Норвегії» (N. v. Norway) від 19.05.1992. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№21594/93>
- «Во проти Франції» (Vo v. France) від 07.08.2004. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№21594/93>
- «Еванс проти Сполученого Королівства» (Evans v. the United Kingdom) від 07.03.2006. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№6339/05>
- «Претті проти Сполученого Королівства» (Pretty v. UK) від 29.04.2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№2346/02>
- «Повел проти Сполученого Королівства» (Powell v. UK) від 21.02.1990. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№45305>
- «Онер'їлдіз проти Туреччини» (Oneryildiz v. Turkey) від 18.06.2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=№№48939/99>

Рекомендована література до теми 4:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 66-79
2. Довідник із застосування статті 2 «Право на життя» ЄКПЛ: оф. веб-портал – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_RUS.pdf

Тема 5. Заборона катування (ст. 3).

План

1. Заборона катування у сучасному міжнародному праві. Зміст правовідносин, що захищаються ст. 3 Конвенції.
2. Тлумачення понять «катування», «нелюдське поводження», «таке, що принижує гідність, поводження чи покарання» відповідно до практики Європейського суду з прав людини
3. Особливі випадки застосування ст. 3 Конвенції (дискримінація, екстрадиція, заборона тілесних покарань неповнолітніх)
4. Негативні та позитивні зобов'язання держави відповідно до ст. 3 Конвенції
5. Типові способи порушення заборони, встановленої ст. 3 Конвенції.
6. Абсолютний характер заборони катувань та інших нелюдських та таких, що принижують гідність видів поводження та покарання.

Рекомендовані рішення Європейського суду з прав людини:

- «Аксой проти Туреччини» (Aksoy v. Turkey) від 18.12.1996. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58003>
- «Селмуні проти Франції» (Selmouni v. France) від 28.07.1999. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58287>
- «Невмержицький проти України» ((Nevmerzhitsky v. Ukraine) від 05.04.2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68715>
- Kalashnikov v. Russia, 47095/99
- «Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom) від 18.01.1978. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57506> - (Kröcher and Möller v. Switzerland)
- «Кузнецов проти України» (Kuznetsov v. Ukraine) від 29.04.2003. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61060>

- «Кіпр проти Туреччини» (Cyprus v. Turkey) від 10.05.2001. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59454>
- «МакГлінчі та інші проти Сполученого Королівства» (McGlinchey and Others v. the United Kingdom) від 23.04.2003. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61058>

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 87-106
2. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – С. 93-107.
3. Буткевич В. Г. Особливості з'ясування правового змісту ст. 3 ЄКПЛ та застосування основних стандартів / В. Г. Буткевич. // Європейський суд з прав людини. Судова практика. Збірник. – 2011. – №1. – С. 791–836.
4. Шевчук С. В. Коментар до рішень Європейського суду з прав людини, які прийняті щодо України у 2010 році зі ст. 3 ЄКПЛ / С. В. Шевчук. // Європейський суд з прав людини. Судова практика. Збірник – 2011. – №1. – С. 836-847.
5. Мардох Дж. Боротьба з жорстоким поводженням і безкарністю та ефективне розслідування жорстокого поводження. Доповідь по Україні. – К.: К.І.С., 2010. – 108 с.
6. Узагальнення практики застосування судами загальної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій при здійсненні судочинства у кримінальних справах статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року за 2011 - перше півріччя 2012 року : схвалено нарадою суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 12 червня 2013 року (протокол № 19 від 12 червня 2013 року) / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-13>

Рекомендований фільм: «Немислиме» (англ. Unthinkable), 2010, США.

Тема 6: Заборона рабства і примусової праці (ст. 4).

План

1. Зміст, структура та тлумачення положень ст. 4 Конвенції
2. Заборона рабства. Торгівля людьми як сучасна форма рабства
3. Заборона утримування особи у підневільному стані
4. Заборона примусової чи обов'язкової праці та її межі
5. Зобов'язання держави за ст. 4 Конвенції
6. Виключення з заборони примусової праці. Відмежування примусової праці від нормального переліку та обсягу робіт за практикою Суду.

Рекомендовані рішення Європейського суду з прав людини:

- С.N. проти Сполученого Королівства;

- Stummer проти Австрії;
- Siliadin проти Франції;
- C.N. і V. проти Франції;
- Rantsev проти Кіпру і Росії;
- Van der Musselle проти Бельгії
- Graziani-Weiss проти Австрії
- Van Droogenbroeck проти Бельгії
- Vingt et un détenus проти Німеччини
- Floroiu проти Румунії
- Steindel проти Німеччини
- Zarb Adami проти Мальти
- Reitmayr проти Австрії
- W., X., Y. і Z. проти Австрії
- M. та інші проти Італії і Болгарії

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 107-120
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: від 23.05.1969 / Орг. Об'єдн. Націй // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 12.04.2016).
3. Конвенція про рабство: від 25 верес. 1926 р. (із змін., внес. Протоколом від 7 груд. 1953 р.) // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_161 (дата звернення: 12.04.2016).
4. Дополнительная конвенция об упразднении рабства, работорговли и институтов и обычаев, сходных с рабством: от 07.09.1956 / Орг. Об'єдн. Націй // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_160 (дата звернення: 12.04.2016).
5. Конвенція про примусову чи обов'язкову працю № 29: від 10.06.1930 / Міжнар. орг. праці // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_136 (дата звернення: 12.04.2016).
6. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005 / Рада Європи // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_858 (дата звернення: 12.04.2016).
7. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: прийн. резолюцією 55/25 Ген. Асамблеї від 15 листоп. 2000 р. / Орг. Об'єдн. Націй // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_791 (дата звернення: 12.04.2016).

Тема 7. Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 5).

План

1. Зміст і сфера дії права людини на особисту недоторканість
2. Вимоги до позбавлення права людини на свободу та особисту недоторканість, вироблені практикою Європейського суду з прав людини
3. Випадки правомірного позбавлення свободи
4. Гарантії права людини на свободу та особисту недоторканість

Рекомендовані рішення Суду:

1. «Хайредінов проти України» (Khayredinov v. Ukraine) від 14.10.2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100958>
2. «Луценко проти України» (Lutsenko v. Ukraine) від 03.07.2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112013>
3. «Амуур проти Франції» (Amuur v. France) від 25.06.1996. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988>
4. «Ранцев проти Кіпру та Росії» (Rantsev v. Cyprus and Russia) від 07.01.2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96549>
5. «Медведев та інші проти Франції» (Medvedyev and Others v. France) від 29.03.2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97979>
6. «Насруллоєв проти Росії» (Nasrulloev v. Russia) від 11.10.2007. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82654>
7. «Люберті проти Італії» (Luberti v. Italy) від 23.02.1984. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72567>
8. «Ходорковський проти Росії» (Khodorkovskiy v. Russia) від 28.11.2011. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104983>
9. «Ічин та інші проти України» (Ichin and Others v. Ukraine) від 21.10.2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102362>
10. «Новак проти України» (Nowak v. Ukraine) від 31.03.2011. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104289>
11. «Молочко проти України» (Molotchko v. Ukraine) від 26.04.2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110722>

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 121-144
2. Посібник зі статті 5 – Право на свободу та особисту недоторканність: офіц. вид. Ради Європи та Європ. Суду з прав людини. Страсбург, 2012. 43 с. URL: http://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_UKR.pdf

Тема 8. Право на справедливий суд (ст. 6) та ніякого покарання без закону (ст. 7).

План

1. Зміст понять «суд» та «право на суд»
2. Сфера дії права на суд. Зміст понять «права і обов'язки цивільного характеру» і «кримінальне обвинувачення»
3. Право людини на доступ до суду
4. Сутність та гарантія права людини на справедливий судовий розгляд.
5. Виконання судового рішення як невід'ємна частина судового процесу

6. Особливості гарантій права на справедливий суд у кримінальному провадженні

Рекомендовані рішення Європейського суду з прав людини:

- Agrokompleks v. Ukraine, № 23465/03
- Naumenko v. Ukraine, № 41984/98
- «Готрен та інші проти Франції» (Gautrin and Others v. France) від 20 травня 1998 р.
- «Панджикідзе та інші проти Грузії» (Pandjikidze and Others v. Georgia) від 27 жовтня 2010 р.
- «Йоргіч проти Німеччини» (Jorgic v. Germany) від 12 липня 2007 р.
- «Алавердян проти Armenії» (Alaverdyan v. Armenia) від 24 серпня 2010 р.
- «Об'єднання "Матерів Південної Чехії" проти Чеської Республіки» (Sdruzeni Jihoceske Matky v. the Czech Republic) від 11 грудня 2006 р.
- «Аксой проти Туреччини» (Aksoy v. Turkey) від 18 грудня 1996 р.
- «Вілхо Ескелейнен та інші проти Фінляндії» (Vilho Eskelinen and Others v. Finland) від 19 квітня 2007 р.
- «Давран проти Туреччини» (Davran v. Turkey) від 3 листопада 2009 р.
- «Лаїно проти Італії» (Laino v. Italy) від 18 лютого 1999 р.
- «Бурмич та інші проти України» (Burmych and Others v. Ukraine) від 12 жовтня 2017 р.
- «Загарія проти Італії» (Zagaria v. Italy) від 27 листопада 2007 р.

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків :Право, 2018. – с. 161-198
2. Комаров В.В. Право на справедливий судовий розгляд в цивільному судочинстві: навч. посібник / В.В. Комаров, Н.Ю. Сакара. – Х.: НЮАУ, 2007. – 42 с.
3. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах [Текст]: монографія / Н.Ю. Сакара. – Х.: право, 2010. – 254 с.
4. Сальвіа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. де Сальвіа. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – С. 275-512.
5. Солодков А. А. Забезпечення права на справедливий суд у кримінальному провадженні: окремі питання правозастосування / А. А. Солодков // Право України. - 2013. - № 11. - С. 55-62.
6. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини / Е. Л. Трегубов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 358–363 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10telzpl.pdf>
7. Цувіна Т.А. Право на суд у цивільному судочинстві / Т.А. Цувіна. – Х.: Слово, 2015. – 281 с.
8. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf
9. Наказ держ. суд. адмін. України від 20 верес. 2013 р. №119. URL: <http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Nz119.doc>.
10. Interim Resolution CM/ResDH(2008)1 on the execution of the judgements of the European Court of Human Rights in 232 cases against Ukraine relative to the failure or serious delay

in abiding by final domestic judicial decisions delivered against the state and its entities as well as the absence of an effective remedy. URL: <http://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1259451&Site=CM;>

11. Interim Resolution CM/ResDH(2009)159 on the Execution of the judgments of the European Court of Human Rights in 324 cases against Ukraine concerning the failure or serious delay in abiding by final domestic courts' decisions delivered against the state and its entities as well as the absence of an effective remedy. URL: www.europeanrights.eu/public/atti/159_ing.doc.
12. Amnesty International. Руководство по справедливому судопроизводству. 2-е изд. 2014. URL: https://amnesty.org.ru/sites/default/files/34_002_2014_FTMRus.pdf.

Тема 9. Право на повагу до приватного і сімейного життя (ст. 8) та право а шлюб (ст. 12).

План

1. Правова природа та зміст права людини на приватність
2. Позитивні та негативні зобов'язання держави
3. Право на шлюб (ст. 12 Конвенції)

Рекомендовані рішення Суду:

1. «Заїченко проти України (№ 2)» (Zaichenko v. Ukraine (no. 2)) від 26.02.2015. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152598>
2. «Прітті проти Сполученого Королівства» (Pretty v. the United Kingdom) від 29.04.2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>
3. «Джонстон та інші проти Ірландії» (Johnston and Others v. Ireland) від 18.12.1986. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57508>
4. «Савіни проти України» (Saviny v. Ukraine) від 18.12.2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90360>
5. «Кривіцька та Кривіцький проти України» (Kryvitska and Kryvitskyu v. Ukraine) від 02.12.2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101978>
6. «Дземюк проти України» (Dzemyuk v. Ukraine) від 04.12.2014. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146357>
7. «Алієв проти України» (Aliev v. Ukraine) від 29.04.2003. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61063>
8. «Різ проти Сполученого Королівства» (Rees v. the United Kingdom) від 17.10.1986. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57564>

Рекомендована література до теми:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с.145-161, 325-327
2. Довідник із застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2018 рік https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_UKR.pdf

Тема 10. Свобода думки, совісті і релігії (ст. 9), свобода вираження поглядів (ст. 10), свобода зібрань та об'єднання (ст. 11) (2 практичних заняття).

План

1. Свобода думки, совісті, релігії і переконань (ст. 9): загальна характеристика
2. Зміст та сфера дії свободи думки, совісті і релігії
3. Умови правомірності втручання у свободу віросповідання
4. Загальна характеристика права на свободу вираження поглядів за ст. 10 ЄКПЛ. Поняття і межі свободи слова.
5. Європейський підхід до обмеження свободи слова: умови правомірності обмеження.
6. Мова ненависті ("hate speech"). Відмежування мови ненависті від права на свободу вираження негативного ставлення.
7. Свобода зібрань та об'єднання за ст. 11 Конвенції.
8. Позитивні обов'язки держави за ст. 11 Конвенції. Негативний аспект права на свободу об'єднання.
9. Правомірність обмеження права на свободу мирних зібрань
10. Зв'язок свободи мирних зібрань (ст. 11 Конвенції) зі свободою вираження поглядів (ст. 10 Конвенції), свободою думки, совісті і релігії (ст. 9 Конвенції)

Рекомендовані рішення Європейського суду з прав людини:

- Ergbakan v. Turkey, (№ 59405/00, рішення від 6 липня 2006 р., п. 56)
- Feret v. Belgium, (№ 15615/07, рішення від 16 липня 2009 р.)
- M'Bala v. M'Bala v. France (№ 25239/13, від 20 жовтня 2015 р.)
- Handyside v. the United Kingdom (рішення від 7 грудня 1976 р., п. 49)
- «Інститут Отто-Премігер проти Австрії»
- «Уінгроу проти Сполученого Королівства»
- «І.А. проти Туреччини»
- Shvydka vs. Ukraine
- Lyashko vs. Ukraine

Рекомендована література до теми:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 199-252
2. Про інформацію. Закон України від 02 листопада 1992 р. № 2657 IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : оф. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/2657-12> (дата звернення: 02.01.2016). – Назва з екрану.
3. Protection on Reputation/factsheets. / ECtHR /Dec.2015. – Str. [Електронний ресурс] // ECtHR. – Режим доступу: http://echr.coe.int/Documents/FS_ _ENG.pdf
4. Верховенство права і толерантність: навч. посіб. / Д. О. Вовк, Д. С. Бойчук - Харків : Лисенко І. Б., 2018. - 170 с.
5. Декларація о ликвидации всех форм нетерпимости и дискриминации на основе религии или убеждений. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_284/print1510050154574769

6. Информационно-тематический листок – Свобода религии. Совет Европы/Европейский Суд по правам человека, 2011 г. – URL: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Freedom_religion_RUS.pdf
7. Лук'янов Д. Свобода слова vs. релігійні свободи: пошук нових меж толерантності // Філософія права і загальна теорія права – 2016. – № 1–2. – С. 67–75.
8. Разметаєва Ю. Толерантність і “hate speech” у інформаційну епоху // Філософія права і загальна теорія права. – 2016, – № 1–2. – С. 91–105.
9. Dworkin R. Religion without God. Cambridge, MA, 2013
10. Law, state and religion in the new Europe: debates and dilemmas/ ed. By L/ Zucca and C. Ungureanu. Cambridge, 2012
11. Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on "Hate Speech". (Adopted by the Committee of Ministers on 30 October 1997). – URL: https://www.coe.int/web/freedom-expression/committee-of-ministersadopted-texts/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-no-r-97-20-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-onhate-speech?_101_INSTANCE_aDXmrol0vvsU_viewMode=view
12. Керівні принципи Європейського Союзу зі сприяння і захисту свободи релігії або переконань / пер. з англ. Д. Бойчука і К. Дайнеко ; за ред. Д. Вовка ; вступне слово Т. Комарової, Д. Вовка. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 36 с.
13. Evans Malcolm D. Religious Liberty and International Law in Europe. Cambridge University Press, 1997. С. 201–202.
14. Довідник із застосування статті 9 СВОБОДА ДУМКИ, СОВІСТІ І РЕЛІГІЇ Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2015 рік https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_9_UKR.pdf

Тема 11. Заборона дискримінації (ст. 14).

План

1. Принцип недискримінації в міжнародному праві.
2. Форми та види дискримінації. Ознаки, за якими здійснюється дискримінація.
2. Розвиток стандартів протидії дискримінації відповідно до Конвенції.
3. Особливості встановлення Європейським судом з прав людини порушень принципу недискримінації.

Рекомендовані рішення Європейського суду з прав людини щодо дискримінації за расовою ознакою:

- Aksu проти Турції (№4149/04 та 41029/04);
- Feret проти Бельгії (№15615/07);
- Leroy проти Франції (№31609/03);
- Jeslid проти Данії (№15890/89);
- Glimmerveen и Naqenbeek проти Нідерландів (скарги №8348/78 та №8406/78);
за ознакою сексуальної орієнтації:
- Vejdeland та інші проти Швеції (скарга №1813/07);
За ознакою релігійної приналежності:
- Павло Іванов проти Росії (скарга №35222/04)

- Norwood проти Сполученого Королівства (скарга № 23131/03);
- Gunduz проти Туреччини (скарга №35071/97)
- W.P. та інші проти Польщі (скарга №42264/98)
- Hizb Ut-Tahrir та інші проти Німеччини (скарга №31098/08);

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 276-287
2. Верховенство права і толерантність: навч. посіб. / Д. О. Вовк, Д. С. Бойчук - Харків : Лисенко І. Б., 2018. - 170 с.
3. Головченко В. Права жінок в Україні: під кутом зору міжнародно-правових стандартів // Право України. – 1999. – № 7.
4. Жінка як суб'єкт права в аспекті гендерної рівності. – Харків, 2005; Дворкін Р. Верховенство права // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. – № 1. – С. 15–23.
5. Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (Прийнята резолюцією 47/135 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року). – URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_318
6. Звіт європейської комісії проти расизму та нетолерантності (ЄКРН) щодо України за результатами моніторингового *Список літератури* 153 візиту. – URL: <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-bycountry/Ukraine/UKR-CbC-V-2017-038-ENG.pdf>
7. Ильиных С.А. Гендерный фактор в карьере: «стеклянный потолок» и/или топ-менеджмент // Materiály X mezinárodní vědeckopraktická conference. «Efektivní nastroye moderních věd – 2014» / Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o, 2014. Díl 22. Psychologie a sociologie
8. Мицик В.В. Права національних меншин у міжнародному праві. – Київ, 2004
9. Расизм і виконання законодавства, Видавництво Amnesty International, 2001р. – URL: www.amnestymena.org/Documents/ACT%2040/ACT400202001en.pdf
10. Резолюція Європейського парламенту щодо гомофобії в Європі (P6_TA(2006)0018), 18 січня 2006 р. – URL: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2006-0018&language=EN
11. Судове вирішення справ у спорах, пов'язаних із гендерною дискримінацією: збірка кращих практик / упоряд.: О. Уварова, М. Ясеновська. – Харків, 2016
12. Уварова О. Принцип недискримінації за ознакою статі в судовій практиці України // Право України. – 2017. – № 7. – С. 56–66.
13. Чижмар К. Принцип рівності прав жінок і чоловіків у міжнародному праві // Право України. – 2001. – № 3.
14. Ethnicity and group rights/ Edited by Ian Shapiro and Will Kimlicka. N.Y., 1997
15. Non-Discrimination in International Law. A Handbook for Practitioners. London, 2011

Тема 12. Захист власності (ст. 1 Протоколу 1).

План

1. Визначення терміна «майно» за ст.1 Першого протоколу до Конвенції
2. Позбавлення майна
3. Контроль держави за використанням майна відповідно до спільних інтересів.
4. Особливості захисту майна у справах, пов'язаних з оподаткуванням
5. Компенсація у зв'язку з позбавленням майна і втручанням у право мирного володіння майном.

Рекомендована література до теми:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с.253-275

Тема 13. Інші права, які захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколами до неї (для самостійного вивчення).

План

1. Особливості та сфера застосування права на вільні вибори (ст. 3 Протоколу 1).
2. Право на вільні вибори та суміжні права людини
3. Свобода пересування (ст. 2 Протоколу 4)
4. Принцип «*nulum crimen, nulla poena sine lege*»: ніякого покарання без закону (ст. 7 Конвенції)
5. Право на ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13 Конвенції)
6. Право на освіту (ст. 2 Протоколу 1): зміст та сфера дії

Рекомендована література:

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків : Право, 2018. – с. 288-304
2. Посібник зі статті 3 Протоколу №1 до Європейської конвенції з прав людини Право на вільні вибори: Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2018 рік. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_3_Protocol_1_UKR.pdf
3. Довідник із застосування статті 2 Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини Право на освіту. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2017 рік. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_Protocol_1_UKR.pdf